

Jongeren op de arbeidsmarkt

Tanja Traag

In 2003 was 11 procent van alle jongeren werkloos. Jongeren die geen onderwijs meer volgen, hebben een andere positie op de arbeidsmarkt dan jongeren die wel een opleiding volgen. Zo hebben ze vaker een vast arbeidscontract en werken ze gemiddeld meer uren per week dan jongeren die werken naast hun studie. Als jongeren die uit het onderwijs zijn gestroomd een baan zoeken, doen ze dit vaker via het Centrum voor Werk en Inkomen dan onderwijsvolgende jongeren. Ongeveer 41 procent van de niet-onderwijsvolgende jongeren staat daar ingeschreven als werkzoekende.

1. Inleiding

Jongeren vormen op de arbeidsmarkt een bijzondere groep. Sommigen volgen een opleiding al dan niet gecombineerd met betaald werk. Anderen zijn net van school en zijn op zoek naar een baan, of hebben de eerste stappen op de arbeidsmarkt al gezet. Deze factoren zijn van invloed op de arbeidsmarktsituatie van jongeren en maken dat deze dynamischer is dan de arbeidsmarktsituatie van oudere personen. Dit artikel geeft een beschrijving van de arbeidsmarktsituatie van jongeren. In paragraaf 3 wordt de groep werkloze jongeren beschreven. Paragraaf 4 schetst een beeld van de werkgelegenheid onder jongeren; hoeveel uur werken ze per week, in flexibele of vaste banen. In paragraaf 5 worden de jongeren beschreven die niet tot de beroepsbevolking behoren.

2. Tussen onderwijs en arbeidsmarkt

In 2003 waren er ruim 1,9 miljoen jongeren van 15–24 jaar. Van deze jongeren volgden er 1,3 miljoen regulier onderwijs. Een deel van de jongeren die geen onderwijs meer volgen, bevinden zich op de arbeidsmarkt. Daarnaast is er een groep jongeren die net een opleiding heeft afgerond en die op korte termijn weer aan een opleiding gaat beginnen.

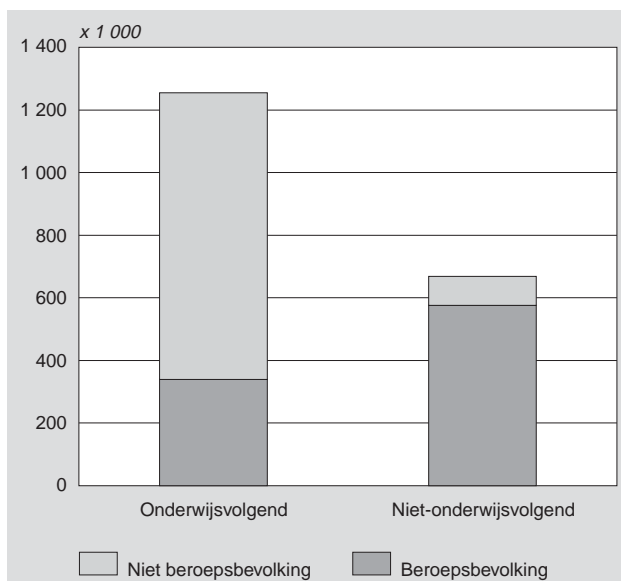
Het merendeel van de jongeren die geen onderwijs volgen, behoort tot de beroepsbevolking. In totaal gaat het om ruim 85 procent van alle niet-onderwijsvolgende jongeren. De jongeren die wel onderwijs volgen, behoren grotendeels niet tot de beroepsbevolking. Een kwart van de onderwijsvolgende jongeren – 340 duizend – behoren wel tot de beroepsbevolking.

3. Werkloze jongeren

3.1 Werkloosheid onder onderwijsvolgende en niet-onderwijsvolgende jongeren

De jeugdwerkloosheid is het aandeel werkloze jongeren binnen de beroepsbevolking van 15–24 jaar. Iemand is

1. Jongeren naar hoofdactiviteit, 2003

werkloos als hij minder dan twaalf uur per week werkt of helemaal geen betaald werk heeft, maar wel actief op zoek is naar werk van twaalf uur of meer per week en op korte termijn beschikbaar is voor de arbeidsmarkt. Jongeren die een opleiding volgen en een bijbaan (van twaalf uur of meer per week) zoeken, worden dus ook tot de werklozen gerekend. Jongeren die een (bij)baan hebben voor twaalf uur per week of meer behoren tot de werkzame beroepsbevolking.

In 2003 was bijna 11 procent van alle jongeren werkloos. Dit komt neer op 97 duizend jongeren. Van deze werkloze jongeren volgden er 40 duizend onderwijs. De werkloosheid onder onderwijsvolgende jongeren bedroeg 11,8 procent en die onder niet-onderwijsvolgende jongeren 9,9 procent in 2003.

Onderwijsvolgende jongeren horen vaak niet tot de beroepsbevolking, waardoor de beroepsbevolking onder onderwijsvolgende jongeren klein is. Doordat de totale beroepsbevolking onder onderwijsvolgenden relatief klein is, is het aandeel werklozen hieronder juist relatief groot. De jeugdwerkloosheid is een gewogen gemiddelde van het werkloosheidspercentage onder onderwijsvolgende- en niet-onderwijsvolgende jongeren. Omdat er relatief meer niet-onderwijsvolgende jongeren in de beroepsbevolking zijn, ongeveer 60 procent, wordt de totale jeugdwerkloosheid sterker beïnvloed door de niet-onderwijsvolgende jongeren.

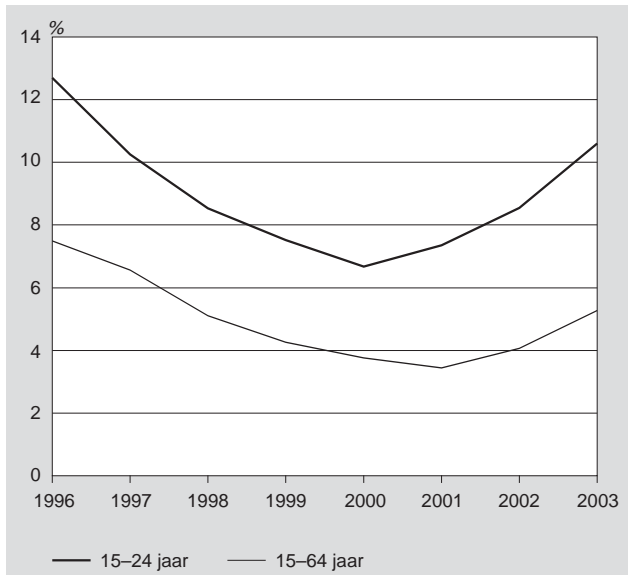
De werkloosheid onder jongeren is relatief hoog. In 2003 bedroeg de totale werkloosheid ongeveer 5 procent. De jeugdwerkloosheid is dus ongeveer twee keer zo hoog als de totale werkloosheid. Dat is al jarenlang het geval. Zo lag in 1996 de werkloosheid onder 15–64-jarigen op 7 procent en de jeugdwerkloosheid op 13 procent. Gedurende het

Staat 1
Arbeidsmarktpositie van jongeren naar onderwijsdeelname, 2003

	Werkzame beroepsbevolking	Werkloze beroepsbevolking	Niet-beroepsbevolking	Totaal	Werkloosheidspercentage
	x 1 000				%
In onderwijs	229	40	915	1 254	14,9
Niet in onderwijs	519	57	92	668	9,9
Totaal	818	97	1 007	1 922	10,6

einde van de jaren negentig is de werkloosheid afgenomen, ook voor jongeren. Sinds 2000 steeg de jeugdwerkloosheid weer, terwijl de daling in de totale werkloosheid nog iets langer heeft doorgezet. Bovendien was de stijging in de werkloosheid van de afgelopen jaren sterker voor jongeren dan voor de totale beroepsbevolking. De jeugdwerkloosheid lijkt dus wat gevoelig voor schommelingen in het economische klimaat.

2. Werkloosheid naar leeftijd

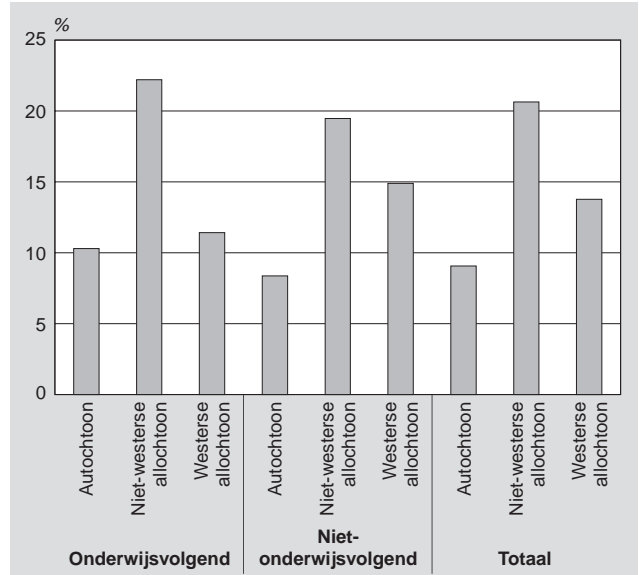

3.2 Jeugdwerkloosheid onder allochtonen en laagopgeleiden

In 2003 bedroeg het werkloosheidspercentage onder niet-westerse allochtonen van 15-64 jaar 14,4 procent. Dit is ruim drie keer zo hoog als onder autochtonen. Ook onder jongeren is de werkloosheid onder niet-westerse allochtonen hoger dan onder autochtone jongeren, het verschil is wel aanzienlijk kleiner. In vergelijking met autochtone jongeren is de werkloosheid onder niet-westers allochtone jongeren ongeveer twee keer zo groot. Van alle niet-westerse allochtonen tussen de 15-24 jaar, is een op de vijf werkloos. De hoge werkloosheid wordt met name veroorzaakt door een hoge werkloosheid onder Marokkaanse, Antilliaanse en Surinaamse jongeren.

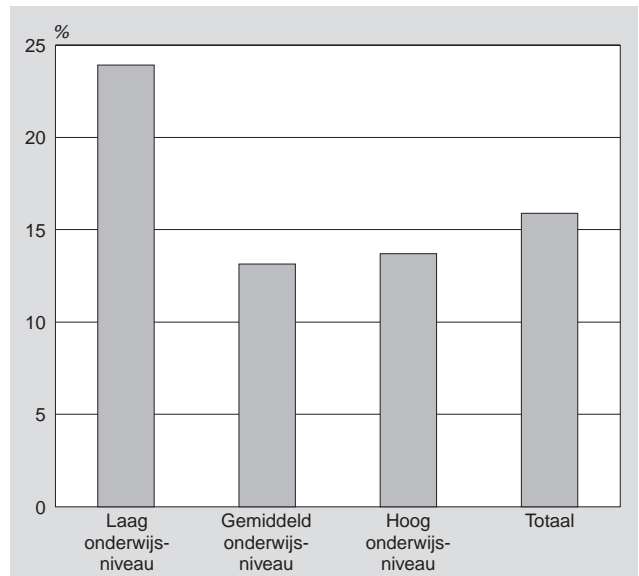
De jeugdwerkloosheid verschilt sterk tussen laag- en hoogopgeleide jongeren. In 2002 lag de jeugdwerkloosheid voor schoolverlaters op 16 procent¹⁾. De werkloosheid is het hoogst onder laagopgeleide schoolverlaters. Van hen was

3. Jeugdwerkloosheid naar herkomst, 2003

24 procent werkloos in 2002. De werkloosheid onder middelbaar en hoogopgeleide schoolverlaters is ongeveer gelijk. Ongeveer 13 procent van hen was werkloos. De werkloosheid fluctueert sterk tussen jaren. Om een goed beeld te krijgen van de verschillen in werkloosheidskansen tussen jongeren met een verschillend onderwijsniveau moet men daarom jongeren vergelijken die in dezelfde periode van school gekomen zijn.

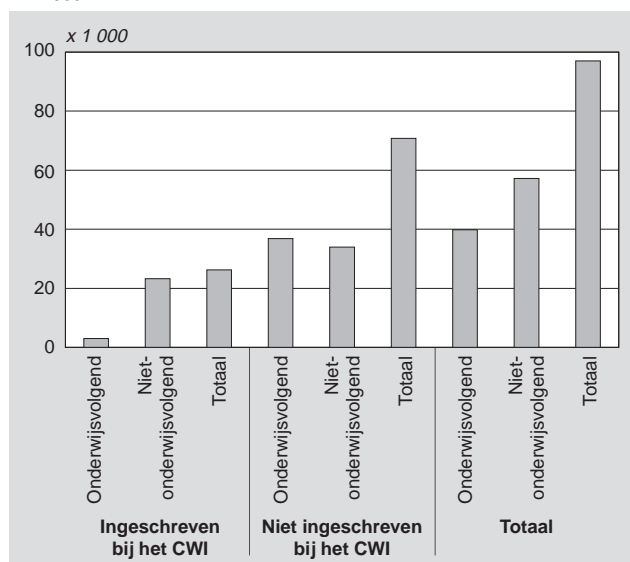
4. Jeugdwerkloosheid van schoolverlaters naar onderwijsniveau, 2002

3.3 Inschrijving bij het CWI

Jongeren die op zoek zijn naar werk kunnen zich inschrijven bij het CWI (Centrum voor Werk en Inkomen). Ze komen dan in aanmerking voor een uitkering en kunnen hulp krijgen bij het vinden van werk. Van de 57 duizend jongeren die werkloos waren en geen opleiding volgden in 2003, stond 41 procent ingeschreven bij het CWI. Er waren dus 34 duizend jongeren die geen werk hadden, geen onderwijs volgden en ook niet ingeschreven stonden bij het CWI. Zij ontvangen dus ook geen uitkering. Reden dat deze jongeren zich niet inschrijven bij het CWI kan zijn, dat zij geen recht hebben op een uitkering, doordat ze thuis wonen of samenwonen met een verdienende partner of omdat ze geen arbeidsverleden hebben. Bijna de helft van de jongeren die geen opleiding volgen, werkloos zijn en niet staan ingeschreven bij het CWI heeft geen arbeidsverleden. Een derde van de niet-onderwijsvolgende, werkloze jongeren, die niet staan ingeschreven bij het CWI is thuiswonend.

5. Werkloze jongeren naar inschrijving bij het CWI en hoofdactiviteit, 2003

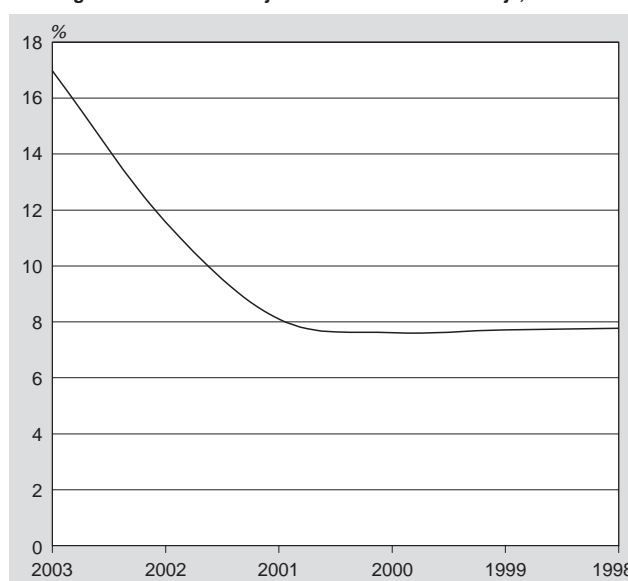
Niet alleen werkloze jongeren schrijven zich in bij het CWI. Van de 66 duizend niet-onderwijsvolgende jongeren van 15–24 jaar die in 2003 ingeschreven stonden bij het CWI waren 23 duizend jongeren werkzaam voor ten minste twaalf uur. Deze jongeren zijn op zoek naar ander werk dan hun huidige baan. Daarnaast waren er 20 duizend jongeren die niet tot de beroepsbevolking behoorden en ingeschreven stonden bij het CWI.

3.4 Werkloosheid jongeren dynamisch

De dynamiek in de jeugdwerkloosheid is relatief sterk. Veelal stromen jongeren vanuit het onderwijs in de werkloosheid en vervolgens vinden ze een baan. Bovendien stromen sommige jongeren in het begin van hun loopbaan relatief vaker terug van betaald werk naar werkloosheid en vervolgens in een nieuwe baan. Degenen die pas zeer recent het onderwijs hebben verlaten, hebben een grotere

kans om werkloos te zijn. De werkloosheid van degenen die in 2003 het onderwijs hebben verlaten, is met 17 procent duidelijk het hoogst. Deze personen zijn dus hoogstens een jaar uit het onderwijs. Voor degenen die in 2002 uit het onderwijs zijn vertrokken, is de kans op werkloosheid met ongeveer 12 procent al aanmerkelijk lager en voor degenen die al in 2001 het onderwijs verlieten ligt de kans op werkloosheid op 8 procent. Daarna stabiliseert de werkloosheid. Degenen die langer dan drie jaar uit het onderwijs zijn, hebben gemiddeld iets minder dan 8 procent kans om werkloos te zijn. Dit is echter nog altijd hoger dan de totale werkloosheid. Deels komt dit, omdat de jongeren die al langer uit het onderwijs zijn vertrokken vaak laagopgeleid zijn. Laagopgeleiden zijn gemiddeld vaker werkloos dan hoogopgeleiden. Jongeren hebben dus, ook als ze al langer op de arbeidsmarkt zijn, nog altijd een ongunstigere arbeidsmarktpositie dan anderen.

6. Jeugdwerkloosheid naar jaar vertrek uit het onderwijs, 2003

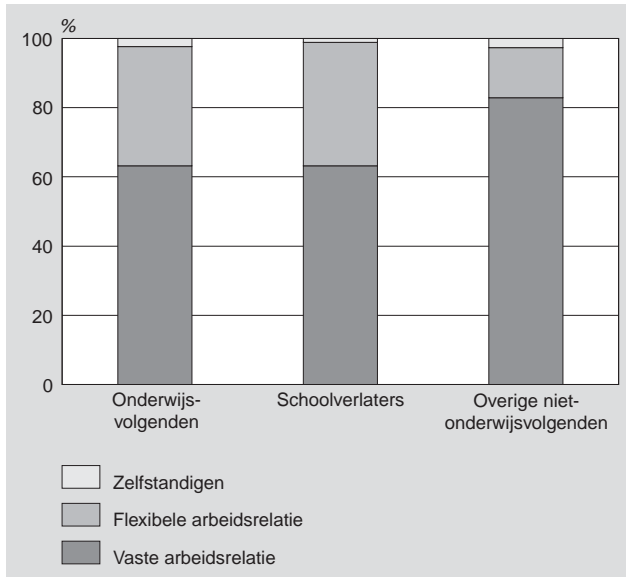

4. Jongeren in de werkzame beroepsbevolking

In 2003 waren er 818 duizend jongeren die betaald werk hadden voor twaalf uur of meer per week. Ongeveer 300 duizend van deze jongeren volgden een opleiding en combineerden deze met betaald werk. Veelal betreft het dan een bijbaan om wat extra geld te verdienen. De kenmerken van deze banen verschillen dan ook duidelijk van de baankenmerken van niet-onderwijsvolgende jongeren. Ongeveer de helft van de onderwijsvolgende jongeren heeft een flexibele aanstelling. Ook werken onderwijsvolgende jongeren relatief vaak in banen met weinig uren. Zo'n vier van de tien jongeren die een opleiding combineren met een baan werken minder dan twintig uur per week. Toch hebben drie van de tien onderwijsvolgende jongeren een fulltime baan. Dit zijn veelal de jongeren die een deeltijdopleiding combineren met werk.

Van de jongeren die geen onderwijs meer volgen, is een deel pas net op de arbeidsmarkt. Hun arbeidsmarktpositie zal verschillen van degenen die al langer op de arbeidsmarkt zijn. Daarom wordt onderscheid gemaakt tussen de-

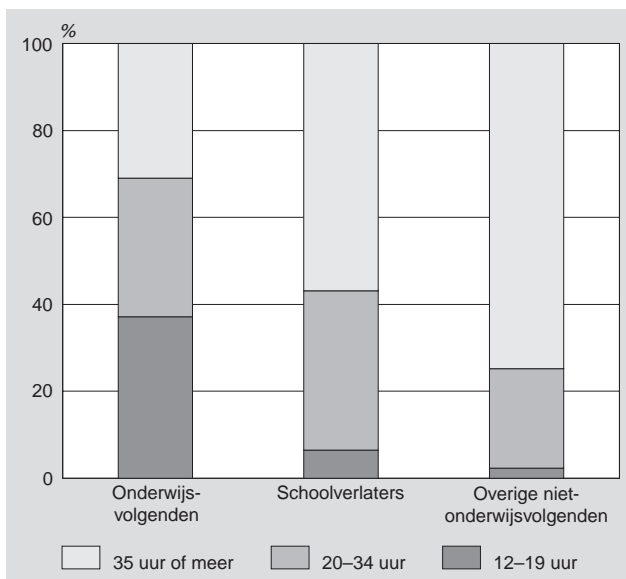
7. Werkzame jongeren naar positie in de werkring, 2003

genen die hoogstens een jaar uit het onderwijs zijn, de schoolverlaters, en de overige niet-onderwijsvolgenden. Van de 500 duizend werkzame jongeren waren er in 2003 ongeveer 70 duizend schoolverlater.

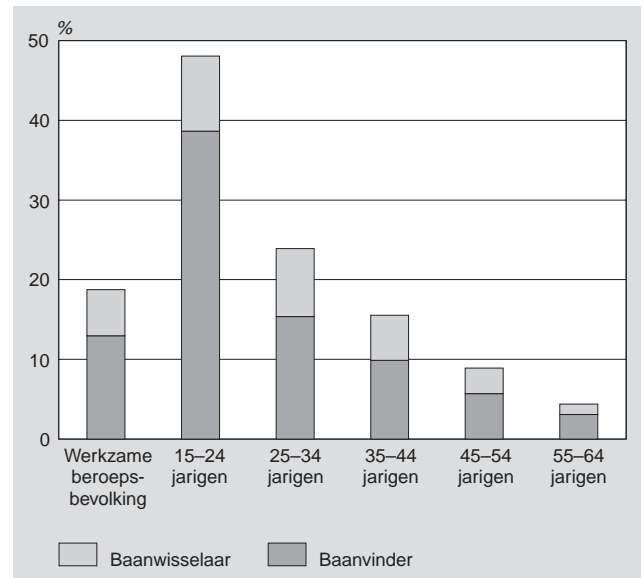
Schoolverlaters hebben minder vaak een vaste arbeidsrelatie dan jongeren die langer op de arbeidsmarkt zijn. Iets meer dan zes van de tien schoolverlaters hebben een vaste baan. Dit geldt voor ruim acht van de tien jongeren die al langer dan een jaar uit het onderwijs zijn. Ook de arbeidsduur verschilt sterk tussen de beide groepen jongeren. Jongeren die net van school zijn, werken beduidend minder uren per week dan jongeren die al langer van school zijn. Ruim de helft van de schoolverlaters heeft een fulltime baan, terwijl dit onder degenen die al langer op de arbeidsmarkt zijn meer dan 70 procent is. Van de jongeren die langer dan een jaar op de arbeidsmarkt verblijven, heeft zo'n 95 procent een baan voor minstens twintig uur per week.

8. Werkzame jongeren naar arbeidsduur, 2003

Van degenen die geen onderwijs meer volgen, werkt ongeveer 36 procent korter dan een jaar in hun huidige baan. Jongeren die net op de arbeidsmarkt komen, wisselen ook relatief vaker van baan dan degenen die al langer op de arbeidsmarkt verblijven. Van de jongeren die geen onderwijs meer volgen, is in 2003 bijna 11 procent van baan gewisseld. Het aandeel baanwisselaars onder jongeren die geen onderwijs meer volgen is bijna twee maal zo hoog als onder de gehele werkzame beroepsbevolking. Jongeren zijn dus tweemaal zo mobiel op de arbeidsmarkt dan ouderen.

9. Baanvinders en baanwisselaars naar leeftijd, 2003

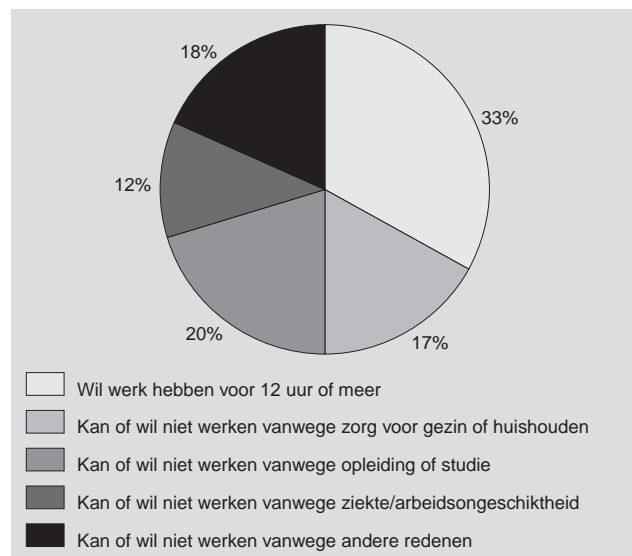
5. Jongeren buiten de beroepsbevolking

Van de 1,9 miljoen jongeren in 2003 waren er dus 818 duizend werkzaam en waren 97 duizend jongeren werkloos. Er zijn dus zo'n 1 miljoen jongeren die buiten de beroepsbevolking vallen. Zij willen of kunnen niet werken, willen minder dan twaalf uur werken, zijn niet direct beschikbaar voor de arbeidsmarkt of zijn niet actief op zoek naar een baan. Grotendeels gaat het dan om jongeren die onderwijs volgen en daarom nog niet willen werken. Van de gehele groep jongeren die niet tot de beroepsbevolking behoort, zijn er 915 duizend onderwijsvolgend. Er blijft dus een groep over van ongeveer 90 duizend jongeren die geen opleiding volgen en niet tot de beroepsbevolking behoren.

Van de jongeren die geen onderwijs volgen, willen ongeveer 30 duizend jongeren wel werken, maar zij zijn niet actief op zoek naar werk of zijn niet direct beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Ongeveer een kwart van deze jongeren staat als werkzoekende ingeschreven bij het CWI. Daarnaast zijn er ongeveer 60 duizend jongeren die niet willen werken, niet kunnen werken of werk willen voor minder dan 12 uur per week. Van hen staat ongeveer 20 procent ingeschreven bij het CWI. Hoewel dus een klein deel van deze jongeren wel voor een klein aantal uren wil werken, zijn het vooral degenen die niet willen of kunnen werken die ingeschreven staan bij het CWI.

De reden dat jongeren niet willen of kunnen werken, kan liggen in het zorgen voor een gezin, het volgen van een opleiding of bijvoorbeeld door ziekte. Van degenen die geen opleiding volgen, geeft ongeveer 20 procent aan dat zij niet kunnen of willen werken vanwege een opleiding of studie. Dit zijn jongeren die de ene opleiding hebben afgesloten en op korte termijn aan een nieuwe opleiding gaan beginnen. Bijna 20 procent van deze jongeren kan of wil niet werken omdat ze de zorg hebben voor een gezin. Ongeveer 12 procent lijdt aan een ziekte of is arbeidsongeschikt. Van de overige jongeren is niet bekend waarom zij niet willen of kunnen werken.

10. Redenen om niet te willen of kunnen werken voor niet-onderwijsvolgende jongeren, 2003

Begrippenlijst

Leerlingen volgen (regulier) onderwijs als ze een opleiding volgen in het: speciaal onderwijs (WEC) en praktijkonderwijs voorbereidend mbo (voorheen vbo/mavo), havo, vwo, mbo in het kader van de WEB, zowel beroepsopleidende als beroepsbegeleidende leerwegen, hbo en wetenschappelijk onderwijs (voltijd en deeltijd), aio's en oio's, voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (deeltijdonderwijs; dit zijn de avondopleidingen mavo/havo/vwo), Open Universiteit, particulier onderwijs, onderwijs met een duur langer dan een jaar.

Schoolverlaters: jongeren die nog geen jaar geleden het voltijdonderwijs hebben verlaten. Als iemand vervolgens een opleiding van korter dan 6 maanden is gestart wordt, hij/zij toch tot de schoolverlaters gerekend.

Opleidingsniveau: het opleidingsniveau is voor de niet-onderwijsvolgenden het hoogste niveau waarvan een diploma is behaald. Voor de onderwijsvolgenden is dit het

niveau van de opleiding die zij volgen. Tot de lage opleidingen worden gerekend het basisonderwijs, het voorbereidende beroepsonderwijs en de mavo (het tegenwoordige VMBO). Tot de middelbare opleidingen worden gerekend de havo, het vwo en het mbo. Tot de hoge opleidingen worden gerekend het hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs.

Beroepsbevolking: de beroepsbevolking bestaat uit de werkzame en de werkloze beroepsbevolking. Tot de werkzame beroepsbevolking behoren alle personen die twaalf uur of meer per week werken. Tot de werkloze beroepsbevolking worden de mensen gerekend die niet of minder dan twaalf uur per week werken en die actief zoeken naar werk van ten minste twaalf uur per week.

Technische Toelichting

De gegevens over de arbeidsmarktpositie van jongeren zijn afkomstig uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS. De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

In deze enquête worden gegevens verzameld over de arbeidsmarktpositie van mensen van 15 jaar en ouder. Ook worden vragen gesteld over het arbeidsmarktverleden. Bij mensen met werk van twaalf uur of meer per week wordt vastgesteld of zij korter of langer dan één jaar is deze baan werkzaam zijn. Waar in dit artikel gesproken wordt over baanvinders in 2003 worden die mensen bedoeld die in 2003 voor de EBB geïnterviewd zijn en baanvinders bleken te zijn.

In de EBB wordt ook gevraagd of de respondent eventueel een vroegere werkkring van twaalf uur of meer per week gedurende minimaal één jaar heeft gehad. Van deze zogenoemde substantiële baan wordt vastgesteld wanneer deze beëindigd is. Als de periode tussen beëindiging van een substantiële baan en de aanvang van de huidige baan maximaal drie maanden beslaat, wordt een baanvinder tevens tot de baanwisselaars gerekend.

Naast informatie over de werkkring wordt informatie verzameld over de onderwijsloopbaan van een persoon. Er wordt gevraagd naar zowel opleidingen die men reeds heeft gevolgd, als opleidingen waar men nog mee bezig is. Als een persoon in de vier weken door vooraf gingen aan de het interview nog een reguliere opleiding volgde, dan wordt gesproken over onderwijsvolgenden.

Noot in de tekst

¹⁾ Cijfers naar onderwijsniveau zijn nog niet beschikbaar over 2003.